

בס"ד

נאמר בליל שבת פנחס, תמוז תשפ"ה

שיעור מורינו הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א

בריה

סי' ר"י ס"א "ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו כגון גרגר של ענב או של רימון שמברכין לאחריו אע"פ שאין בו כזית, לכך נכון ליזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית. הגה, ולא מקרי בריה אלא אם אכלו כמות שהוא, אבל אם לקח הגרעין ממנו לא מקרי בריה". עכ"ל.

מקור הדברים בירושלמי, הביאווה התוס' בדף ל"ט, וז"ל: "ור' יוחנן היכי בריך אכזית הא לא הוי שיעורא, וקאמר משום בריה דאפילו לא אכל אלא פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון בעי ברוכי".

מאידך בבבלי איתא כעין מעשה זה, וז"ל "ר' יוחנן היכי מברך על זית מליח, כיון דשקליה לגרעיניה בצר ליה שיעורא, אמר ליה מי סברת כזית גדול בעינן, כזית בינוני בעינן, וההוא דאייתו לקמיה דר' יוחנן זית גדול הוה".

וכתבו תוס' אופן ראשון שהבבלי חולק על הירושלמי וסובר שאין ברכה על בריה. אופן שני כתבו בשם ה"ר יוסף שאין מחלוקת אלא הבבלי היה סבור שהוסר הגרעין מהזית, היות שהיה מלוח והדרך להסיר הגרעין תחילה, והירושלמי היה סבור שלא הוסר הגרעין. וזהו שכתב השו"ע דדין זה הוא ספיקא דדינא תלוי בשני תירוצי התוס'.

גרעין שלא ראוי לאכילה

לשון התוס' "לא הוסר הגרעין ואכלו שלם". משמע מתוס' שכדי להחשב בריה צריך שיאכל את הגרעין עצמו. וכ"כ עוד תוס' ביומא ע"ט ותוס' בסוכה והרשב"א.

רבינו יונה כתב שבירושלמי בהכרח לא מדובר שאכל זית עם גרעין כיון שאין דרך לאכל גרעין הזית. אלא מדובר שהיה גרעין של ענבה או גודגדניות וכיוצא בהן. ולפי זה אין הבבלי חולק על הירושלמי, מכיון שהבבלי מדבר בזית שאינו נאכל עם הגרעין. ויש לעיין לפי"ז אם כן אכל הגרעין אע"פ שאין דרכו בכך, מה דינו. והדרכי משה מסתפק בדבר, והמג"א נוקט שלא מצטרף.

ואמנם בירושלמי כפי שמובא לפנינו איתא שרבי יוחנן אכל זית, ורק אח"כ מביא הירושלמי פרידה של ענב ופרידה של רמון. וכתב המג"א שרבינו יונה מפרש שהיה מין אחר בגודל זית,

ובמין זה אוכלים את החלק הפנימי של הגרעין ללא קליפת הגרעין, ובכה"ג מודה רבינו יונה דדינו כבריה. [מג"א ואכ"מ לבאר ענין זה].

דעת הרא"ש דעה מחודשת שאם הובא לפניו שלם עם הגרעין אז אע"פ שהשליך הגרעין מברך אחריו, דכיון שהובא לפניו שלם ונהנה מבריה שלימה מה שדרך לאכול ממנה יש כאן שיעור. אבל אם הובא לפניו בלא הגרעין אז אין דין בריה ובעינן כזית.

והראש יוסף כתב שגם דעת התוס' והרשב"א לא שצריך לבלוע את הגרעין, אלא להכניסו לפה עם כל הפרי ולפלטו. ולפי זה דעתם כעין דעת הרא"ש. אבל בלשון הרשב"א משמע בהדיא שצריך לבלוע גם הגרעין. [א"ה. במג"א סק"ד לומד בדעת התוס' כמו הרא"ש, ולא כהרשב"א עי"ש, ועי' בהגר"א].

הרי לנו ג' שיטות לגבי הגרעין שלא ראוי לאכילה: שיטת הרשב"א [ואולי גם תוס'] שבעינן שיאכלנו, שיטת רבינו יונה שלא מהני גם אם יאכלנו ואין בפרי זה דין בריה, שיטת הרא"ש שתלוי איך הובא לפניו.

הרמ"א כתב "אם לקח הגרעין ממנו לא מקרי בריה". ונחלקו האחרונים בדעתו. המג"א מפרש שמירי בגרעין שהדרך לאכול, דדבריו נמשכים על דברי המחבר שנקט גרגר ענב או רימון. ולפי זה דברי הרמ"א אליבא דכו"ע. אבל הדברי חמודות והגר"א ומאמ"ר פירשו שהרמ"א מדבר גם בגרעין שאינו נאכל, וכדעת הרשב"א שצריך לבלוע גם גרעין שאינו ראוי לאכילה. ולפי זה משמע שיש כאן מחלוקת בין הרמ"א למחבר. שהמחבר נקט ענב או רימון, משמע בזית אין דין בריה, וכדעת רבינו יונה. ואילו הרמ"א נקט כדעת הרשב"א שאם יאכלנו הוי בריה, ואם לא יאכלנו לא הוי בריה.

וכתב בשעה"צ כ"ב – כ"ד שלהלכה נקטינן שאם אכלו הוי בריה דלא כרבינו יונה. ועוד כתב דלא שנא איך הובא לפניו ודלא כהרא"ש. ועי"ש שמצרף את הרי"ף והרמב"ם דסברי שאין כלל הלכה של בריה.

קליפות הפרי

כתב הערוה"ש שפרי שיש לו קליפה וקילפו אין זה מפקיע ממנו שם בריה. ונראה להוכיח כדבריו מהמג"א. דהנה כתב המג"א שיש פירות שהגרעין שלהם יש בו קליפה שאינה ראויה ותוך ראוי. וכתב המג"א שאם אכל תוכו של הגרעין וזרק קליפתו מהני להרשב"א להחשב בריה [ולדעת רבינו יונה אם זה מהני – ביד אפרים מבואר דמהני, ובשעה"צ כ"ה מבואר דלא מהני, ואכ"מ].

והובא להלכה במשנ"ב סק"י. חזינן שהקליפה אינה מגרעת בריה אפילו בתוך הפרי וכ"ש מבחוץ. וכדברי ערוה"ש.

נחתך הפרי

ואם נתרסק או נחתך לחצאין אין לו חשיבות בריה. כן כתב המשנ"ב סק"ו. והנה לפי הרא"ש לגבי גרעין שאזלינן לפי איך שהובא הפרי לפניו א"כ גם בנידון זה אם הובא לפניו שלם ואח"כ נחתך לכאן' הוי בריה. אלא שהמשנ"ב סתם מכיון שכתב בשעה"צ שלהלכה לא קי"ל כשיטת הרא"ש. ואע"פ שלפי המג"א אין דברי הרמ"א מורים דלא לרא"ש, אבל שאר אחרונים נקטו שהרמ"א פסק דלא כהרא"ש. עכ"ד.

אמנם הגר"ז יתכן שכן חשש לשיטת הרא"ש, שבסדר ברכת הנהנין הדגיש בלשונו "אם נחתך או נחסר קודם שהובא לפניו". אבל בלוח ברכת הנהנין כתב מפורש שאפילו נחתך אחר שהובא לפניו לא הוי בריה.

ואם נוגס בפרי מעט מעט עד שאכלו כולו אין זה בריה, דדוקא מכניס כל הבריה לפה בבת אחת אז הוי בריה. [הגר"ש ועוד אחרונים].

על כן יש להזהר בפיצוחים של מיני זרעים חמניות בטנים שקדים. וכגון בשלו' זכר שטועמים לפעמים מעט מאוד, צריך לחוש לבריה. ואם נכנס לבית הספק ישתה אחריו משקה כשיעור ויפטרנו בברכה אחרונה.